

Asia: VN/34558/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi rakentamislain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommentteja rakentamislain muutoksista

Pohjanmaan alueellinen vastuumuseo kiittää mahdollisuudesta ottaa kantaa esitettyyn luonnokseen rakentamislain muutoksesta. Museo toteaa, että esitetystä muutoksesta on merkittäviä heikennyksiä alueellisten vastuumuseoiden lakisääteiseen toimintaan kulttuuriympäristön vaalimisessa.

Esitettyjen muutosten vaikutusten arviointi

Vaikutusten arviointi keskittyy taloudellisten vaikutusten arviointiin, mutta kuntatalouden osalta ei huomioida rakennusvalvonnan tietohallinnon uudistamistarpeita eikä resurssien tarpeen kasvua määräaikaisten seuraamisen asettamisen vuoksi. Viranomaisten toiminnan osalta todetaan, että museoviranomaisen työ vaikeutuu, mutta ei arvioida tätä asiaa mitenkään. Jo voimaan astuneessa Rakennuslain (751/2023) muutoksessa on täsmennetty museoviranomaisten valitusoikeuksia ja huomioitu siten Museolain (314/2019) muutoksen kautta syntynyt aluevastuumuseojärjestelmä ja sen toimiala ja velvollisuudet. Esitetystä muutoksesta valitusoikeuksiin vaikeutetaan merkittävästi aluevastuumuseoiden lakisääteistä tehtävää kulttuuriympäristöjen parissa.

Muutoksien vaikutuksia kulttuuriympäristöön ja kulttuurimaisemaan ei arvioida missään muodossa. Esimerkiksi esitetyllä purkamisluvan perusteiden muutoksella on merkittävä vaikutus paikalliseen kulttuuriympäristöön, koska toimenpiteiden arviointi ohitetaan purkamisluvassa kokonaan.

Yhteiskunnallisia vaikutuksia muutoksilla ole arvioitu olevan, mutta kansalaisten valitusoikeuden rajaaminen vaikuttaa merkittävästi kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksiin, jolloin vaikutus tasa-arvoiseen toimintaan ja omaan elinympäristöön vaikuttamiseen kaventuu.

§56 Purkamislupa

Purkamisluvan myöntämisen ehdot muuttuvat esityksen mukaan yksipuolisesti purkumateriaalin kierrätykseen ja kaavojen ratkaisuihin nojaaviksi. Nämä ovat kuitenkin hyvin tulkinnanvaraisia, sillä

asemakaavat ovat hyvin eri-ikäisiä ja niissä on hyvin eri tavoin huomioitu rakennettu kulttuuriympäristö. On myös olemassa asemakaavoja, joissa on ansiokkaasti huomioitu vanhempi rakennuskanta ja suojeltu tarvittavat kohteet, mutta jätetty täysin huomiomatta 1950-luku ja sen jälkeen rakennetut kohteet, jotka nykyisin jo arvokohteiksi tunnustetaan. Kaava on vanhentunut silloin vain osin, mutta miten tällaisessa tapauksessa kaava määritellään vanhentuneeksi.

Kaavan ajantasaisuus aiheuttaa tulkintaa samoin kuin kaavaa laadittaessa huomioitujen rakennetun ympäristön riittävä huomioiminen erityisesti modernin rakennetun ympäristön osalta.

Purkamisluvan ehdot ovat epämääräisiä ja jättävät huomiotta paikallisen ja alueellisesti merkittävän kulttuuriympäristön. Muutoksessa esitetään poistettavaksi purkamisen vaikutuksien arviointi rakennetun ympäristön suojelemista koskevien tavoitteiden saavuttamiseen, mikä tuo suuren riskin kulttuuriympäristön arvojen häviämiseen.

Epämääräiseksi jäävät tämän myötä myös kaavoittamattomat alueet, joilla on voimassa vain maakuntakaava ja muuta kaavoitusta ei mahdollisesti koskaan ole tulossakaan. Miten haitan aiheutumista siellä arvioidaan ja miten kulttuuriperintö huomioidaan näillä alueilla? Myös kaavoittamattomilla alueilla on paikallisesti, maakunnallisesti ja jopa valtakunnallisesti arvokkaita alueita ja kohteita.

Luonnoksessa esitetään muutosta myös kohtaan, joka käsittelee alueita, joilla rakennukset ovat menettäneet suurimman osan arvostaan. Esityksessä alue on muuttunut kunnaksi ja purkamiseen riittää vähäinenkin kierrätys tai uudelleenkäyttö, ja käyttötarkoituksen puuttuminen sekä huonokuntoisuus antavat perusteet purkaa rakennukset. Pohjanmaan museo toteaa, että esitetyt purkamisen perusteet ovat hyvin tulkinnanvaraisia, mikä johtaa siihen, että lupakäsittelyssä toimitaan ympäristön hävittäminen kärjessä.

Pykälään 56 on lisäksi tuotu suojeltujen rakennusten purkamisen mahdollistava osio, joka antaa kunnan omistamille rakennuksille tietyin ehdoin mahdollisuuden purkamiseen. Näennäisesti tiukkojen ehtojen osalla on samoin kuin aiemmassakin osiossa, nämäkin voidaan esittää juuri kuten hakija haluaa ja rakennuksen kunto ja käyttökelpoisuus ovat hyvin tulkinnanvaraisia. Ehtoina on esitetty myös kulttuurihistoriallisen arvon vähenemistä, mutta ei ole esitetty miten tämä arvioidaan. Purkamiselta voisivat säästyä vain valtakunnallisesti arvokkaat kohteet, mutta kriteerejä arvoille ei ole esitetty. Määrittelemättä jää mikä taho määrittelee yksittäisen kohteen arvon paikalliseen, maakunnalliseen ja valtakunnalliseen luokkaan näissä käsittelyissä.

Omistajuuden kautta myönnettävä purkamismahdollisuus asettaa kiinteistönomistajat eriarvoiseen asemaan ja menettelytapa kokonaisuudessaan luo rinnakkaisen menettelyn poikkeamislualle ilman, että asiaa on perusteltu mitenkään.

Rinnakkaisella menettelytavalla ei asioiden käsittelyä muutu sujuvammaksi, vaan luodaan sekavuutta ja monitulkintaisia käytäntöjä. Omistajuus ei voi olla mittari rakennuksien arvoille eikä purettavuudelle/säilytettävyydelle.

Useimmiten kuntien omistamilla kohteilla on käytön ja yhteiskunnallisen toiminnan vuoksi jopa enemmän arvoja ja merkityksiä kuin tavallisilla kiinteistöillä.

Pohjanmaan museo hämmästelee lakimuutoksen painotusta purkamiseen ja ympäristön hävittämiseen, kun yhteiskunnan kehitystä muutoin ohjataan kestävään kehitykseen. Eikö parhaimmalla tavalla tueta hiilineutraalisuuteen pyrkimistä ja hiilijalanjäljen pienentämistä, ohjaamalla kiinteistöpitoa oikea-aikaisiin korjauksiin ja rakennuksien ylläpitoon sekä uudelleenkäyttöön, purkamisen ja sijaan. Pohjanmaan museo esittää, että esitetyt muutokset §56 ei toteuteta.

§179 Valitusoikeus rakentamisluvasta

§181 Valitusoikeus toteuttamisluvasta

§182 Valitusoikeus purkamisluvasta

Valitusoikeuden muutoksia ei perustella eikä vaikutuksia kulttuuriympäristöön arvioida.

Valitusoikeuksien merkittävät rajaamiset estävät museoviranomaisen lakisääteistä toimintaa kulttuuriympäristön vaalimisen edistämiseksi. Muutoksen vaikutusta ei ole arvioitu, eikä arvioinniksi riittä asian toteaminen.

Yhdistyksien eli kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia rajataan merkittävästi valitusoikeuden poistamisella, muutoksien arvioinnissa tämä todetaan, mutta muutoksia ei arvioida kokonaisuuteen nähden. Vaikuttamismahdollisuuksien pienentymisellä on merkitystä kansalaisten oikeusturvaan oman ympäristönsä asioissa.

Pohjanmaan museo esittää, että esitetyt muutokset valitusoikeuksiin poistetaan.

Pohjanmaan maakuntamuseo on huolissaan kansalaisten sekä rakennettujen kulttuuriympäristöjen yhdenvertaisesta kohtelusta päätöksenteossa, jolla voi olla merkittäviäkin vaikutuksia rakennetun perintömme ylläpitoon ja säilyttämiseen.

Museo toteaa, että purkamisluvan perusteisiin esitetyt muutokset sekä valitusoikeuksiin esitetyt rajaukset vähentävät rakennetun kulttuuriympäristön arvojen huomioimista maankäytössä ja sen päätöksenteossa. Näillä esitetyillä muutoksilla ei olemassa olevan rakennuskannan hyödyntämistä edistetä, vaan lisätään sekavuutta ja tulkinnanvaraisuutta päätöksenteossa.

2. Esityksen mukaan Ilmastaselvityksessä tulisi raportoida uuden rakennuksen hiilijalanjälki ja hiilikädenjälki. Asetusvalmistelun helpottamista varten kysymme, tulisiko näkemyksesi mukaan vähähiilisyysarviointi tehdä rakennukselle sekä rakennuspaikalle (rakennuspaikalla tarkoitetaan mm. rakennuksen perustuksia), vaikka hiilijalanjäljen raja-arvot on suunniteltu koskevan vain rakennusta?

Vastaus:

A: Ilmastaselvityksen tulisi sisältää vain rakennuksen hiilijalanjälki ja hiilikädenjälki

B: Ilmastaselvityksen tulisi sisältää rakennuksen sekä rakennuspaikan hiilijalanjälki ja hiilikädenjälki

-

3. Minkälaisia taloudellisia vaikutuksia arvioit esitetyillä muutoksilla olevan edustamasi tahon kannalta?

-

4. Kommenteja alueidenkäyttölain 57, 188 a ja 197 §:stä

-

5. Kommenteja ympäristönsuojelulain 156 b §:stä

-

6. Kommenteja laista viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympärisövaikutusten arvioinnista annetun lain 7 §:n muuttamisesta

-

Bonelius Elina
Vaasan kaupunki, Vaasan kaupungin museot - Vaasan kaupunki,
Pohjanmaan alueellinen vastuumuseo